

ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างผู้ถือหุ้น องค์กรประกอบคณะกรรมการกับความ
รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม : หลักฐานเชิงประจักษ์จากตลาด
หลักทรัพย์เอ็ม เอ ไอ

The Relationships between Shareholder Structure, Board
Composition and Corporate Social Responsibility: Empirical
Evidence from The Market for Alternative Investment (MAI)

ชุติมณฑน์ ศรีพวาทกุล^{1*}, อรุณี ยศบุตร², รัชนิยา บังเมฆ³, ชัยยศ สัมฤทธิ์สกุล⁴
Chutimol Sripavatakul^{1*}, Arunee Yodbutr², Ratchaneeya Bangmek³,
Chaiyot Sumritsakun⁴

¹ สาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

¹ Department of Accounting, Faculty of Business Administration, Maejo University

^{2,3,4} คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

^{2,3,4} Faculty of Business Administration, Maejo University

*Corresponding email: chutimolkumpung@gmail.com

Received: 30 March 2022; Revised: 18 July 2022; Accepted: 27 July 2022

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์1) เพื่อการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างผู้ถือหุ้น กับ
ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ 2) เพื่อ
การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบคณะกรรมการกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ 3) เพื่อทดสอบปัจจัยอาจส่งผลให้เกิดความ
คลาดเคลื่อนในงานวิจัยกับความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียนในตลาด
หลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ โดยมีประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ
ระหว่างปี 2558 - 2560 จำนวนทั้งสิ้น 378 ตัวอย่าง การวิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์คือการวิเคราะห์การ
ถดถอยเชิงพหุคูณ ในการวิจัยในครั้งนี้ได้พัฒนาดัชนีการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและ
สิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัท
จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

จากผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างผู้ถือหุ้น และองค์ประกอบคณะกรรมการมีความสัมพันธ์กับ
ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการถือหุ้นโดยชาวต่างชาติมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความ
รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ในส่วนขององค์ประกอบคณะกรรมการมีเพียง 2 ตัวแปรที่มีความ
สัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม คือ สัดส่วนของกรรมการที่ถือหุ้นในบริษัทมี
ความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และสัดส่วนของกรรมการเป็นผู้บริหาร
มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และจากผลการศึกษาปัจจัยที่อาจ
ส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในงานวิจัยพบว่ามีเพียงประเภทอุตสาหกรรมที่มีความสัมพันธ์กับความ

รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ ระหว่างปี 2558 – 2560 สะท้อนให้เห็นการปฏิบัติความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลางข้อมูลนี้สามารถใช้เป็นประโยชน์ในส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นในอนาคต

คำสำคัญ : โครงสร้างผู้ถือหุ้น, องค์ประกอบคณะกรรมการ, ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม, ตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (MAI), ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง

ABSTRACT

The research objective the study of the relationship between shareholder structure board composition and corporate social responsibility (hereafter called CSR) from the market for alternative investment (MAI) Data collection from 2015 - 2017 and 378 firm year. The data applied Multiple Regression Analysis to test the relationship. This research developed index compliance with CSR for measuring CSR.

The study results showed that foreign investors have a negative relationship with CSR. As for the board composition, there are only 2 correlated variables with CSR that is proportion of directors holding shares in the company have a positive relationship with CSR and proportion of directors who are the management have a negative relationship with CSR. The results of the study show that shareholder structure and board composition have a relationship with CSR. This reflects the practice of CSR at a moderate level. This information can be useful in promoting the implementation of more CSR in the future.

Keywords: Shareholder Structure, Board Composition, Corporate Social Responsibility, Market for Alternative Investment (MAI), Structural Relationships

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นับตั้งแต่ปี 2563 ถึงปัจจุบันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปทั่วโลกเป็นวงกว้าง ทำให้วิถีชีวิตที่มีอยู่เดิมเปลี่ยนแปลงไป องค์กรธุรกิจจึงจำเป็นต้องพัฒนากลยุทธ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น รวมไปถึงแนวทางปฏิบัติในการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมต่อผู้มีส่วนได้เสียขององค์กร โดยเรื่องวัฒนธรรมสุขภาพ จะกลายเป็นประเด็นสำคัญในกระบวนการวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาสู่ความยั่งยืนขององค์กร และจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การปรับตัวสู่ภาวะปกติสืบเนื่องไปในระยะยาว (Resilience) ขององค์กร (พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, 2563) ซึ่งแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (CSR) มีหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ได้ออกข้อกำหนดให้บริษัทจดทะเบียนและบริษัทที่ขออนุญาตออกเสนอขายหลักทรัพย์เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในเอกสารที่เผยแพร่ต่อสาธารณะ

อย่างเป็นทางการในปี 2557 โดยหลักเกณฑ์ที่ใช้ปฏิบัติเป็นไปตามมาตรฐานสากล UN Global Compact, OECD Guidelines, Global Reporting Initiative (GRI) และ ISO26000

โดยมีผู้ถือหุ้น และคณะกรรมการบริษัทเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุน ส่งเสริม และควบคุมการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ ผ่านการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ แผนการดำเนินงาน และแนวปฏิบัติที่ต้องมีการประชุมหารือกันระหว่างผู้ถือหุ้น และคณะกรรมการเพื่อให้ได้นโยบาย แนวทางปฏิบัติที่ผู้บริหารและพนักงานทุกคนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร ทำให้องค์กรและชุมชนอยู่ร่วมกันได้ โดยที่องค์กรให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้เสียทั้งภายใน และภายนอก เพื่อลดผลกระทบจากการดำเนินงานให้น้อยที่สุดภายใต้ข้อบังคับที่ถูกจัดตั้งโดยสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ซึ่งข้อบังคับด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมนั้นกลายเป็นอีกหนึ่งหัวข้อที่มีการเปิดเผยในรายงานประจำปี หรือบางบริษัทอาจแยกหัวข้อความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในรายงานความยั่งยืนเพื่อเปิดเผยข้อมูลเฉพาะด้าน ปัจจุบันข้อมูลด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมกลายเป็นข้อได้เปรียบทางการแข่งขันด้านธุรกิจส่งผลให้องค์กรมีภาพลักษณ์ที่ดีที่สะท้อนถึงความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจอย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และยังแสดงให้เห็นถึงการเติบโตขององค์กรอย่างยั่งยืนจึงทำให้นักลงทุนใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประกอบการตัดสินใจที่จะลงทุนกับองค์กรนั้นๆหลังจากแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมเข้ามามีบทบาทกับองค์กรธุรกิจต่างๆ ทำให้ความสำเร็จขององค์กรไม่อาจวัดได้ด้วยผลการดำเนินงานทางการเงินแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังคงต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่องค์กรสร้างขึ้นและส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (นริรัตน์ สันธยาติ และคณะ, 2563) โดยองค์กรแต่ละองค์กรย่อมมีโครงสร้างผู้ถือหุ้น และองค์ประกอบคณะกรรมการที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้การปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน

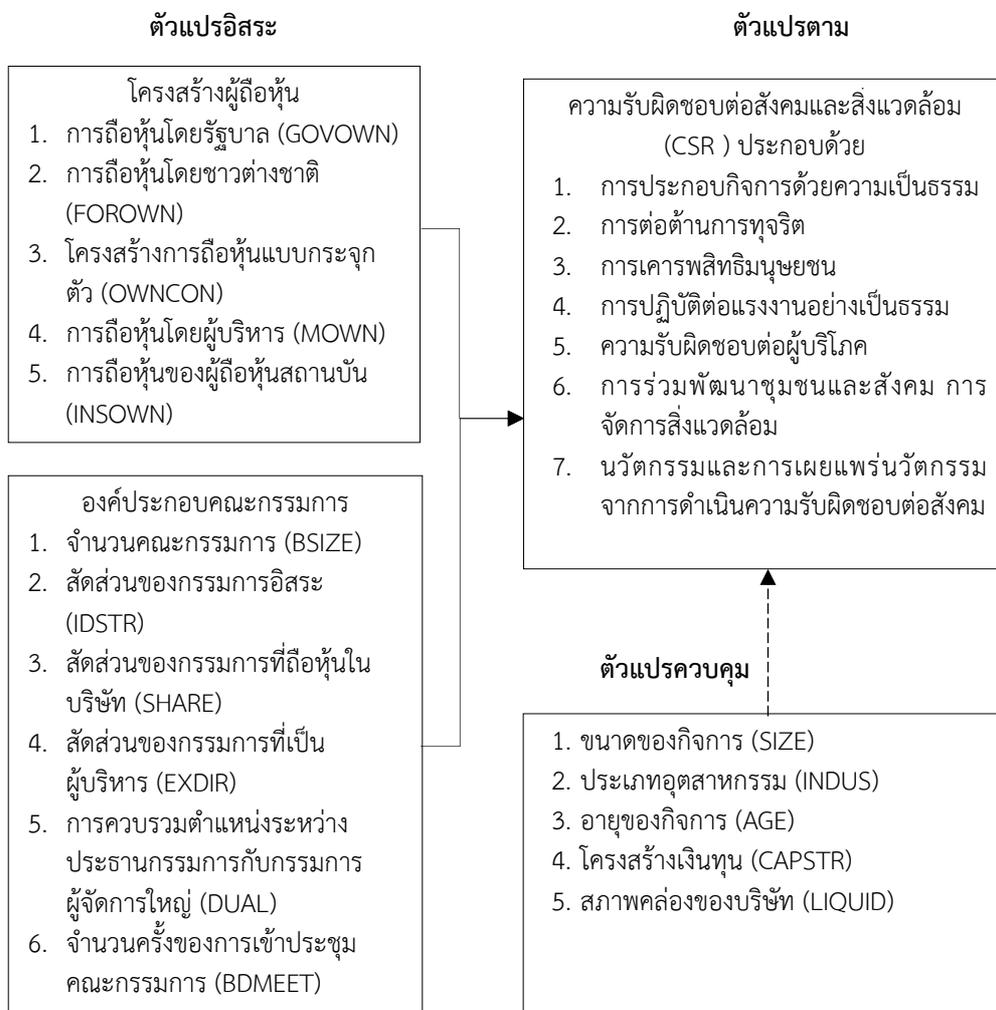
ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษาถึงโครงสร้างผู้ถือหุ้น และองค์ประกอบคณะกรรมการที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมภายใต้การเปิดเผยข้อมูลตามข้อบังคับ และตามความสมัครใจ รวมถึงปัจจัยที่อาจส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนกับการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เอ็ม เอ ไอ (MAI) จากการศึกษางานวิจัยในอดีตที่นำเอาประเด็นของโครงสร้างผู้ถือหุ้น และองค์ประกอบคณะกรรมการมาศึกษาความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมีค่อนข้างน้อย และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษางานวิจัยส่วนใหญ่คือบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่าง และความหลากหลายของข้อมูลในการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษากลุ่มตัวอย่างจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (MAI) ซึ่งผลการวิจัยนั้นจะสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของโครงสร้างผู้ถือหุ้น และองค์ประกอบคณะกรรมการต่อการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กรผ่านการกำหนดนโยบาย และยังทำให้องค์กรธุรกิจตระหนักถึงการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น รวมถึงการส่งเสริมให้องค์กรมีการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างผู้ถือหุ้น และความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบคณะกรรมการ และความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

3. เพื่อทดสอบปัจจัยอาจส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในงานวิจัยกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ ในระหว่างปีพ.ศ. 2558 - 2560 ทั้งหมด 144 บริษัท คิดเป็น 388 ตัวอย่าง โดยได้ตัดบริษัทที่เข้าข่ายถูกเพิกถอน และตัวอย่างที่มีค่าผิดปกติออกจึงเหลือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา 378 ตัวอย่าง

1.2 ตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ โดยมีการจัดประเภทของกลุ่มอุตสาหกรรมที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ได้ แบ่งออกเป็น 8 กลุ่ม ได้แก่ เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร สินค้าอุปโภคบริโภค ธุรกิจการเงิน สินค้าอุตสาหกรรม อสังหาริมทรัพย์ และก่อสร้าง ทรัพยากร บริการ และเทคโนโลยี โดยศึกษาทั้งหมด 3 ปีย้อนหลัง พ.ศ.2558 – 2560 ทั้งหมด 144 บริษัท คิดเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 388 ตัวอย่าง โดยได้ตัดบริษัทที่เข้าข่ายถูกเพิกถอน และตัวอย่างที่มีค่าผิดปกติออกจำนวน 10 ตัวอย่าง ดังนั้นจึงเหลือกลุ่มตัวอย่างสมบูรณ์ที่ใช้ในการศึกษาคงเหลือ 378 ตัวอย่าง

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable)

2.1.1 โครงสร้างผู้ถือหุ้น ประกอบด้วย 1) การถือหุ้นโดยรัฐบาล 2) การถือหุ้นโดยชาวต่างชาติ 3) การถือหุ้นแบบกระจุกตัว 4) การถือหุ้นโดยผู้บริหาร 5) การถือหุ้นของผู้ถือหุ้นสถาบัน

2.1.2 องค์ประกอบคณะกรรมการ ประกอบด้วย 1) จำนวนคณะกรรมการ 2) สัดส่วนของกรรมการอิสระ 3) สัดส่วนของกรรมการที่ถือหุ้นในบริษัท 4) สัดส่วนของกรรมการที่เป็นผู้บริหาร 5) การครบวามตำแหน่งระหว่างประธานกรรมการกับกรรมการผู้จัดการใหญ่ 6) จำนวนครั้งของการเข้าประชุมคณะกรรมการ

2.2 ตัวแปรตาม (Dependence Variables) คือ ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งใช้ดัชนีการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Corporate Social Responsibility Compliance Index) ประกอบด้วย 8 หัวข้อหลักดังนี้ 1) การประกอบกิจการด้วยความเป็นธรรม 2) การต่อต้านการทุจริต 3) การเคารพสิทธิมนุษยชน 4) การปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม 5) ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคร 6) การร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม 7) การจัดการสิ่งแวดล้อม 8) นวัตกรรมและการเผยแพร่ข่าวสารจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการวัดการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

2.3 ตัวแปรควบคุม (Control Variable) ประกอบด้วย 1) ขนาดของกิจการ 2) ประเภทอุตสาหกรรม 3) อายุของกิจการ 4) โครงสร้างเงินทุน 5) สภาพคล่องของบริษัท โดยที่ : ตัวแปรอิสระ คือ โครงสร้างผู้ถือหุ้น

GOVOWN = วัดจากสัดส่วนของการถือหุ้นโดยรัฐบาล (Said Zainuddin and Haron, 2009 อ้างอิงใน อรพรรณ ไบดิน, 2558)

FOROWN = วัดจากสัดส่วนของการถือหุ้นโดยชาวต่างชาติ (ณิชาวรรณ วิชัยดิษฐ์, 2555)

OWNCON = วัดจากสัดส่วนของการถือหุ้นโดยผู้ถือหุ้นรายใหญ่ที่ถือหุ้นตั้งแต่ 5 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป รวมถึงสัดส่วนของการถือหุ้นแบบครอบครัว (ศุภันยา ห้วยผัด, 2550)

MOWN = วัดจากสัดส่วนของการถือหุ้นโดยผู้บริหาร (สุภลักษณ์ มานิตศรีศักดิ์, 2556)

INSOWN = วัดจากสัดส่วนของการถือหุ้นสถาบัน (นวพร พงษ์ตันตกุล, 2546)

โดยที่ : ตัวแปรอิสระ คือ องค์ประกอบคณะกรรมการ

BFSIZE = วัดค่าจากจำนวนคณะกรรมการของบริษัท (บุษบงกช บุญฤกษ์กุล, 2555)

IDSTR = วัดค่าจากจำนวนกรรมการอิสระ/จำนวนคณะกรรมการบริษัททั้งหมด (ชลินทร์ รู้จำ, 2551)

SHARE = วัดค่าจากกรรมการบริษัทที่ถือหุ้น/จำนวนคณะกรรมการบริษัททั้งหมด

EXDIR = วัดค่าจากจำนวนกรรมการที่เป็นผู้บริหาร/จำนวนคณะกรรมการบริษัททั้งหมด (จักรวุฒิ ชอบพิเชียร, 2557)

DAUL = วัดค่าโดยตัวแปรหุ่นเงื่อนไขคือ การควบรวมตำแหน่งเป็น 0 ถ้าไม่มีการไม่ใช้ควบรวมตำแหน่งเป็น 1 (ชลินทร์ รู้จำ, 2551)

BDMEET = วัดค่าจากจำนวนครั้งของการเข้าประชุมของคณะกรรมการบริษัท (Frias-Aceituno et al, 2012 อ้างอิงใน สิรินาฏ นาคเลิศ, 2558)

โดยที่ : ตัวแปรตาม คือ ดัชนีการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

CSR = ดัชนีการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (CSR INDEX) โดยผู้วิจัยพัฒนามาจากแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ (คณะกรรมการกลุ่มความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนามาตรฐานการเรียนการสอนและการวิจัยด้านบริหารธุรกิจแห่งประเทศไทย, 2555)

โดยที่ : ตัวแปรควบคุม

SIZE = วัดค่าลอการิทึมของยอดสินทรัพย์รวม (อลิศรา ผลาวรรณ, 2547)

INDUS = วัดค่าโดยใช้ตัวแปรหุ่นเงื่อนไขคือ บริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมเป็น 0 ถ้าไม่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมเป็น 1 โดยมีกลุ่มอุตสาหกรรมทั้งหมด 8 กลุ่ม ประกอบด้วยเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร, สินค้าอุปโภคบริโภค ธุรกิจการเงิน, สินค้าอุตสาหกรรม, อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง, ทรัพยากร, บริการ และเทคโนโลยี (พัชรภรณ์ เกลียวแก้ว, 2555)

AGE = วัดจากจำนวนปีโดยนับตั้งแต่ปีที่บริษัทเข้ามาจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ จนถึงปีพ.ศ.2560 (ณิชาวรรณ วิชัยดิษฐ์, 2555)

CAPSTR = วัดจากอัตราส่วนหนี้สิน/ส่วนของผู้ถือหุ้น (ทุน) (กนกกาญจน์ มาละวรรณ, 2557)

LIQUID = วัดจากอัตราส่วนทุนหมุนเวียน (สินทรัพย์หมุนเวียน/หนี้สินหมุนเวียน) ของบริษัท (นฤมล สิทธิเดช, 2556)

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงประจักษ์ (Empirical Study) ที่มุ่งศึกษาถึงความสัมพันธ์ของโครงสร้างผู้ถือหุ้น และองค์ประกอบคณะกรรมการ กับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยศึกษาในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (MAI) พ.ศ.2558 – พ.ศ.2560 รวม 3 ปี ทั้งหมด 144 บริษัท คิดเป็น 388 ตัวอย่าง โดยไม่รวมบริษัทที่เข้าข่ายถูกเพิกถอนจึงเหลือจำนวนตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ทั้งสิ้น 378 ตัวอย่าง แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ รายงานประจำปี (Form 56-2)

แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (Form 56-1) รายงานความยั่งยืน และเว็บไซต์ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (MAI) โดยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างผู้ถือหุ้น และองค์ประกอบคณะกรรมการ กับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยตัวแปรอิสระ คือโครงสร้างผู้ถือหุ้น ประกอบด้วย การถือหุ้นโดยรัฐบาล, การถือหุ้นโดยชาวต่างชาติ, การถือหุ้นแบบกระจุกตัว, การถือหุ้นโดยผู้บริหาร, การถือหุ้นของผู้ถือหุ้นสถาบัน และองค์ประกอบคณะกรรมการ ประกอบด้วย จำนวนคณะกรรมการ, สัดส่วนของกรรมการอิสระ, สัดส่วนของกรรมการที่ถือหุ้นในบริษัท, สัดส่วนของกรรมการที่เป็นผู้บริหาร, การควมรวมตำแหน่งระหว่างประธานกรรมการกับกรรมการผู้จัดการใหญ่, จำนวนครั้งของการเข้าประชุมคณะกรรมการ ส่วนตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์คือ ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย 8 หมวด คือ การประกอบกิจการด้วยความเป็นธรรม, การต่อต้านการทุจริต, การเคารพสิทธิมนุษยชนการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม, ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค, การร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม, การจัดการสิ่งแวดล้อม, นวัตกรรมและการเผยแพร่นวัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม และตัวแปรควบคุมที่อาจจะส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในงานวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยขนาดของกิจการ, ประเภทอุตสาหกรรม, อายุของกิจการ, โครงสร้างเงินทุน, สภาพคล่องของบริษัท

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ดัชนีการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Corporate Social Responsibility Compliance Index) เพื่อใช้ในวัดการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ โดยผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมาจากแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ ซึ่งเป็นแนวทางที่ถูกเขียนขึ้นมาจากคณะกรรมการกลุ่มความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนามาตรฐานการเรียนการสอนและการวิจัยด้านบริหารธุรกิจแห่งประเทศไทย (2555) โดยดัชนีการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมาได้ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบดัชนีการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหมวดทั้งหมด 8 หัวข้อหลักดังนี้การประกอบกิจการด้วยความเป็นธรรม, การต่อต้านการทุจริต, การเคารพสิทธิมนุษยชนการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม, ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค, การร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม, การจัดการสิ่งแวดล้อม, นวัตกรรมและการเผยแพร่นวัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้วิจัยจึงได้ปรับแก้ตามคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญก่อนเก็บตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) แหล่งข้อมูลได้มาจากระบบฐานข้อมูลฉบับออนไลน์ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) เว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) และเว็บไซต์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (MAI) โดยทำการเก็บข้อมูลการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามดัชนีที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ในส่วนของข้อมูลโครงสร้างผู้ถือหุ้น และองค์ประกอบคณะกรรมการ และข้อมูลพื้นฐานของบริษัทตามกรอบแนวคิดงานวิจัย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากรายงานประจำปี (Form 56-2) แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (Form 56-1) และรายงานความยั่งยืน

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของบริษัทและทำการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบของค่าสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean), ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation), จำนวนความถี่ (Frequency) และจำนวนร้อยละ (Percentage)

6.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานในครั้งนี้ คือ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างผู้ถือหุ้น และองค์ประกอบคณะกรรมการ กับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเนื่องจากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหลายตัวกับตัวแปรตาม 1 ตัว เพื่อใช้ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างผู้ถือหุ้น และองค์ประกอบคณะกรรมการ กับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยสามารถเขียนความสัมพันธ์ในรูปแบบสมการได้ดังนี้

$$CSR = \alpha + \beta_1 GOVOWN + \beta_2 FOROWN + \beta_3 OWNCON + \beta_4 MOWN + \beta_5 INSOWN + \beta_6 BSIZE + \beta_7 IDSTR + \beta_8 SHARE + \beta_9 EXDIR + \beta_{10} DAUL + \beta_{11} BDMEET + \beta_{12} SIZE + \beta_{13} INDUS + \beta_{14} AGE + \beta_{15} CAPSTR + \beta_{16} LIQUID + error$$

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation), จำนวนความถี่ (Frequency) และจำนวนร้อยละ (Percentage) ของตัวแปร แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรแต่ละตัว

ตัวแปร	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
GOVOWN	0.00	2.09	0.01	0.11
FOROWN	0.00	49.00	4.01	9.08
MOWN	0.00	76.28	23.88	20.86
INSOWN	0.00	13.88	0.50	1.68
OWNCON	6.46	89.63	56.30	18.23
BSIZE	5.00	15.00	8.59	1.62
IDSTR	0.22	0.71	0.43	0.10
SHARE	0.00	0.75	0.31	0.17
EXDIR	0.07	0.89	0.42	0.14
BDMEET	4.00	23.00	7.13	3.14
SIZE	6.05	12.03	9.04	0.42
CAPSTR	0.03	40.58	1.21	2.98
LIQUID	0.15	29.20	2.75	3.02
AGE	1.00	36.00	6.38	5.20

หมายเหตุ : N = 378 บริษัท

จากตารางที่ 1 พบว่า โครงสร้างผู้ถือหุ้น องค์กรประกอบคณะกรรมการ ในภาพรวมแบบรายปี 2558-2560 พบว่าค่าเฉลี่ยของ OWNCON เท่ากับ 56.30 ค่าต่ำสุดเท่ากับ 6.46 ค่าสูงสุดเท่ากับ 89.63 ค่าเฉลี่ยของ MOWN เท่ากับ 23.88 ค่าต่ำสุดเท่ากับ 0 ค่าสูงสุดเท่ากับ 76.28 ค่าเฉลี่ยของ SIZE เท่ากับ 9.04 ค่าต่ำสุดเท่ากับ 6.05 ค่าสูงสุดเท่ากับ 12.03 ค่าเฉลี่ยของ BSIZE เท่ากับ 8.59 ค่าต่ำสุดเท่ากับ 5 ค่าสูงสุดเท่ากับ 15 ค่าเฉลี่ยของ BDMEET เท่ากับ 7.13 ค่าต่ำสุดเท่ากับ 4 ค่าสูงสุดเท่ากับ 23 ค่าเฉลี่ยของ AGE เท่ากับ 6.38 ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1 ค่าสูงสุดเท่ากับ 36 ค่าเฉลี่ยของ FOROWN เท่ากับ 4.01 ค่าต่ำสุดเท่ากับ 0 ค่าสูงสุดเท่ากับ 49 ค่าเฉลี่ยของ LIQUID เท่ากับ 2.75 ค่าต่ำสุดเท่ากับ 0.15 ค่าสูงสุดเท่ากับ 29.20 ค่าเฉลี่ยของ CAPSTR เท่ากับ 1.21 ค่าต่ำสุดเท่ากับ 0.03 ค่าสูงสุดเท่ากับ 40.58 ค่าเฉลี่ยของ INSOWN เท่ากับ 0.50 ค่าต่ำสุดเท่ากับ 0 ค่าสูงสุดเท่ากับ 13.88 ค่าเฉลี่ยของ IDSTR เท่ากับ 0.43 ค่าต่ำสุดเท่ากับ 0.22 ค่าสูงสุดเท่ากับ 0.71 ค่าเฉลี่ยของ EXDIR เท่ากับ 0.42 ค่าต่ำสุดเท่ากับ 0.07 ค่าสูงสุดเท่ากับ 0.89 ค่าเฉลี่ยของ SHARE เท่ากับ 0.31 ค่าต่ำสุดเท่ากับ 0 ค่าสูงสุดเท่ากับ 0.75 ค่าเฉลี่ยของ GOVOWN เท่ากับ 0.01 ค่าต่ำสุดเท่ากับ 0 ค่าสูงสุดเท่ากับ 2.09

จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างผู้ถือหุ้น และองค์กรประกอบคณะกรรมการ กับ ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ โดยใช้การวิเคราะห์แบบสหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปรโดยมีค่าได้ตั้งแต่ -1 ถึง 1 เพื่อทดสอบว่าตัวแปรแต่ละตัวที่ได้นำมาวิเคราะห์ในการวิจัยเป็นตัวแปรเดียวกันหรือไม่ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละคู่พบว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 มีทั้งหมด 10 คู่ ได้แก่ 1) INSOWN มีความสัมพันธ์กับการ CSR 2) FOROWN มีความสัมพันธ์กับ BDMEET, LIQUID 3) MOWN มีความสัมพันธ์กับ CAPSTR 4) OWNCON มีความสัมพันธ์กับ IDSTR, SIZE 5) BSIZE มีความสัมพันธ์กับ SHARE, EXDIR 6) SHARE มีความสัมพันธ์กับ SIZE 7) LIQUID มีความสัมพันธ์กับ AGE โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ดังตารางที่ 3 ซึ่งจากการทดสอบพบว่า ตัวแปรแต่ละตัวที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ในงานวิจัยครั้งนี้ไม่ได้เป็นตัวแปรเดียวกันและมีความเป็นอิสระต่อกัน ซึ่งมีเพียง 1 คู่ ที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม คือ การถือหุ้นของผู้ถือหุ้นสถาบันมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เท่ากันเท่ากับ -0.115 นั้นหมายความว่าหากมีการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นสถาบันเพิ่มมากขึ้นอาจส่งผลให้การปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมลดลงในทางกลับกันหากการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นสถาบันลดลงอาจส่งผลให้การปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 2 ร้อยละของการรวบรวมตำแหน่งระหว่างประธานกรรมการกับกรรมการผู้จัดการใหญ่

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
การรวบรวมตำแหน่งระหว่างประธานกรรมการกับกรรมการผู้จัดการใหญ่	11	2.9
ไม่มีการรวบรวมตำแหน่งระหว่างประธานกรรมการกับกรรมการผู้จัดการใหญ่	367	97.1
รวม	378	100

จากตารางที่ 2 พบว่า บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ ระหว่างปี 2558 – 2560 โดยส่วนใหญ่ไม่มีการรวบรวมตำแหน่งระหว่างประธานกรรมการกับกรรมการผู้จัดการใหญ่ สูงถึง

ร้อยละ 97.1 และมีบริษัทที่มีการควรวรรวมตำแหน่งระหว่างประธานกรรมการกับกรรมการผู้จัดการใหญ่ อยู่เพียงร้อยละ 2.9 ดังนั้นเพื่อไม่เป็นการลดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และไม่ให้คนใด คนหนึ่งมีอำนาจโดยไม่จำกัดควรแยกบุคคลที่ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการออกจากบุคคลที่ดำรงตำแหน่ง กรรมการผู้จัดการ ซึ่งงานวิจัยของ ดลยา ไชยวงศ์ และคณะ (2562) พบว่าการควรวรรวมประธาน กรรมการบริษัทกับกรรมการผู้จัดการมีผลกระทบเชิงลบต่อการเปิดเผยข้อมูลรายงานความยั่งยืนแสดงให้เห็นว่าการควรวรรวมตำแหน่งส่งผลให้มีการเปิดเผยข้อมูลรายงานความยั่งยืนลดลง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยการวิเคราะห์ สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression) แสดงดังตารางที่ 3 และตารางที่ 4

ตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างผู้ถือหุ้น องค์กรประกอบคณะกรรมการกับความ รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

ตัวแปร	GOVOWN	FOROWN	MOWN	INSOWN	OWNCON	BSIZE	IDSTR	SHARE	EXDIR	BDMEET	SIZE	CAPSTR	LIQUID	AGE	CSR
GOVOWN	1	-0.018	-0.059	0.094	-0.032	0.013	-0.054	-0.061	0.030	0.031	0.082	-0.006	-0.025	-0.034	-0.019
FOROWN		1	-0.082	-0.030	0.070	0.037	-0.098	-0.138	-0.158	0.113*	0.004	-0.062	0.102*	0.150	-0.192
MOWN			1	0.040	0.279	-0.253	0.214	0.328	0.173	-0.039	-0.274	-0.113*	-0.041	-0.352	0.085
INSOWN				1	0.013	0.036	0.060	0.032	0.022	0.031	-0.065	0.000	-0.084	-0.099	-0.115*
OWNCON					1	-0.045	-0.127*	0.236	0.144	-0.303	-0.114*	-0.188	-0.015	-0.193	0.164
BSIZE						1	-0.379	-0.101*	-0.111*	-0.067	0.172	-0.096	0.014	0.270	-0.006
IDSTR							1	-0.037	-0.019	0.161	0.081	0.139	-0.041	-0.184	-0.077
SHARE								1	0.155	-0.142	-0.116*	-0.087	-0.064	-0.249	0.295
EXDIR									1	-0.064	-0.051	-0.001	-0.036	-0.214	0.005
BDMEET										1	0.165	0.199	0.043	-0.027	-0.180
SIZE											1	0.091	-0.078	0.067	-0.046
CAPSTR												1	-0.202	0.082	-0.035
LIQUID													1	0.102*	-0.085
AGE														1	-0.012
CSR															1

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

จากตารางที่ 3 พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันเองอย่างมีนัยสำคัญ 0.05 มีจำนวน 10 คู่ ซึ่งมี 1 คู่ ที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยสามารถ อธิบายความสัมพันธ์ได้ ดังนี้

INSOWN มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ CSR โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เท่ากันเท่ากับ -0.115 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ผลการศึกษายังพบว่า FOROWN มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับจำนวนครั้ง BDMEET, LIQUID ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.113 และ 0.102 ตามลำดับ MOWN มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ CAPSTR มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -1.113 OWNCON มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ IDSTR, SIZE มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -0.127 และ -0.114 BSIZE มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ SHARE, EXDIR มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -0.101 และ -0.111 SHARE มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ SIZE มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -0.116 LIQUID มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ AGE มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.102

จากผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ในภาพรวมพบว่ามีความสัมพันธ์ไม่เกิน 0.80 ผู้วิจัยพิจารณาค่า Variance Inflation Factor (VIF) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 1.033– 1.475 ซึ่งค่า VIF ไม่ควรเกิน 10 และค่า Tolerance ของตัวแปรแต่ละตัวมีค่ามากกว่า 0.2 จึงสรุปได้ว่าข้อมูลไม่เกิดปัญหา Multicollinearity (Hair et al., 2010)

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างผู้ถือหุ้น องค์ประกอบคณะกรรมการกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

ตัวแปร	b	S.D.	t	P-Value
Constant	61.976	6.527	9.496	0.000
GOVOWN	-0.101	2.500	-0.040	0.968
FOROWN	-0.132	0.031	-4.319*	0.000
MOWN	-0.008	0.015	-0.548	0.584
INSOWN	-0.296	0.162	-1.827	0.068
OWNCON	0.034	0.018	1.834	0.068
BSIZE	0.296	0.193	1.536	0.125
IDSTR	2.972	3.328	0.893	0.372
SHARE	5.933	1.774	3.344*	0.001
EXDIR	-4.664	1.937	-2.408*	0.017
DAUL	1.494	1.626	0.919	0.359
BDMEET	0.045	0.096	0.465	0.642
SIZE	-0.650	0.705	-0.921	0.357
CAPSTR	-0.003	0.095	-0.032	0.974
LIQUID	-0.027	0.092	-0.295	0.768
AGE	-0.064	0.060	-1.062	0.289
AGRO	-6.812	1.179	-5.777*	0.000
RESOURC	-5.419	1.219	-4.446*	0.000
TECH	-11.244	1.200	-9.370*	0.000
FINCIAL	-13.496	1.284	-10.512*	0.000
SERVICE	-8.213	0.763	-10.766*	0.000
CONSUMP	-3.240	1.179	-2.747*	0.006
PROPCON	-5.716	0.959	-5.963*	0.000
Sig. F = 0.000 R = 0.684 R ² = 0.467 Adjusted R ² = 0.434				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างผู้ถือหุ้น องค์ประกอบคณะกรรมการ และความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยวิธีการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple regression analysis) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าโครงสร้างผู้ถือหุ้น องค์ประกอบคณะกรรมการมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เมื่อพิจารณา

จากค่า Adjusted R2 สามารถอธิบายความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ร้อยละ 43.40 พบว่า FOROWN มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -0.132 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ CSR, SHARE มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 5.933 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ CSR, EXDIR มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -4.664 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ CSR สำหรับตัวแปรควบคุมพบว่ามีเพียง INDUS มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ CSR โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ที่แตกต่างกันในแต่ละอุตสาหกรรมดังนี้ เกษตรและอุตสาหกรรมอาหารมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -6.812 ทรัพยากรมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -5.419 เทคโนโลยีมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -11.244 ธุรกิจการเงินมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -13.496 บริการมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -8.213 สินค้าอุปโภคบริโภคมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -3.240 และอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -5.716

อภิปรายผล

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างผู้ถือหุ้นองค์ประกอบคณะกรรมการกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ และเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ตัวแปรควบคุมที่อาจส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในงานวิจัยกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ จากการทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Model) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่าโครงสร้างผู้ถือหุ้น และองค์ประกอบคณะกรรมการกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ตัวแปรด้านโครงสร้างผู้ถือหุ้นมีเพียงการถือหุ้นโดยชาวต่างชาติ (FOROWN) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่เป็นคนไทยและถือหุ้นในรูปแบบธุรกิจครอบครัว จึงทำให้ผู้ถือหุ้นที่เป็นชาวต่างชาติมีน้อย อีกทั้งบทบาทของผู้ถือหุ้นชาวต่างชาติยังมีไม่มากนักจึงทำให้ผู้ถือหุ้นชาวต่างชาติไม่มีอิทธิพลต่อการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจจะแตกต่างกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ที่การถือหุ้นของบริษัทจะมีความหลากหลายทั้งแบบบุคคล และผู้ถือหุ้นสถาบัน (สิรินาฏ นาคเลิศ, 2558) ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ สุธิรา ลีนรสเจริญ (2563) ที่พบว่าสัดส่วนการถือหุ้นโดยชาวต่างชาติไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม ส่วนตัวแปรด้านองค์ประกอบคณะกรรมการ พบว่าสัดส่วนของกรรมการที่ถือหุ้นในบริษัท (SHARE) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากกรรมการบริษัทมีหน้าที่ในการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ และข้อบังคับของบริษัทตามที่ผู้ถือหุ้นที่กำหนด ดังนั้นกรรมการที่ถือหุ้นในบริษัทย่อมมีความกระตือรือร้นที่จะนำนโยบายต่างๆของบริษัทรวมถึงนโยบายด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของบริษัทมาบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ และเป็นธรรมต่อผู้มีส่วนได้เสียของบริษัทได้มากกว่ากรรมการที่ไม่ได้ถือหุ้นในบริษัท ดังนั้นยังมีสัดส่วนของกรรมการที่ถือหุ้นในบริษัทจำนวนมากย่อมส่งผลดีต่อการบริการจัดการกับนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และสัดส่วนของกรรมการที่เป็นผู้บริหาร (EXDIR) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากกรรมการที่เป็นผู้บริหารนั้นต้องทำหน้าที่ถึงสองตำแหน่งในเวลาเดียวกันซึ่งอาจส่งผลการควบคุมดูแลการดำเนินงานรวมถึงการผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามนโยบาย หรือเป้าหมายของบริษัทที่กำหนดไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่เท่ากับกรรมการที่ไม่ได้เป็นผู้บริหาร สำหรับตัวแปรควบคุมพบเพียงประเภทอุตสาหกรรม (INDUS) โดยมีทิศทางความสัมพันธ์เชิงลบกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ที่แตกต่างกันในแต่ละอุตสาหกรรมแสดงให้เห็นว่าความแตกต่างของอุตสาหกรรมส่งผลให้มีการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ซึ่งหากอุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรม

หนึ่งมีบริษัทจดทะเบียนเพิ่มขึ้นอาจส่งผลให้การเปิดเผยการปฏิบัติด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมในส่วนภาคความสมัครใจลดลง เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) มีกฎในการจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เอ็ม เอ ไอเป็นมาตรฐานในส่วนของภาคบังคับให้ปฏิบัติ และเปิดเผยอยู่แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกกร บริบูรณ์ (2563) ที่พบว่ากลุ่มอุตสาหกรรมผลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลบัญชีสิ่งแวดล้อมด้านการรายงานบัญชีสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าโครงสร้างผู้ถือหุ้น และองค์ประกอบคณะกรรมการมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าไม่ว่าจะเป็นผู้ถือหุ้น หรือคณะกรรมการบริษัทย่อมรักษาผลประโยชน์ และสภาพลักษณะที่ดีไว้ให้กับบริษัทอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะกรรมการที่ถือหุ้นในบริษัทที่มีส่วนในการกำหนดนโยบาย และกลยุทธ์ในการบริหารด้วยความเป็นธรรม ความโปร่งใส โดยคำนึงถึงความต้องการ และผลกระทบที่มีต่อผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วนทั้งภายใน และภายนอก รวมไปถึงการควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักขององค์กร ดังนั้นกรรมการบริษัทจึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องแท้จริงจึงจะสามารถถ่ายทอดให้กับพนักงานได้ปฏิบัติตามนโยบายได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากพนักงานถือเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน และพัฒนาองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้ โดยความเข้าใจนี้จะนำมาซึ่งความร่วมมือด้วยความเต็มใจ กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจที่ดี ต้องประสานประโยชน์แก่สังคมและองค์กร กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจนำไปสู่การปฏิบัติขององค์กรธุรกิจ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอกองค์กรธุรกิจ เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข เป็นอีกบทบาทที่องค์กรธุรกิจควรปฏิบัติต่อทุกภาคส่วน (เนตรชนก พงุชชาติ, 2563) การให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมในทุกส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับองค์กรส่งผลให้ผู้มีส่วนได้เสียขององค์กรมีความเชื่อมั่นในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่องค์กรทั่วโลกต้องเผชิญหน้ากับการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ได้ส่งผลกระทบต่อธุรกิจทุกภาคส่วน จึงทำให้ธุรกิจต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ดังนั้นผู้ถือหุ้น และคณะกรรมการจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการปรับเปลี่ยนนโยบายรวมถึงแนวปฏิบัติเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และผู้มีส่วนได้เสียก็พร้อมให้การสนับสนุน เพื่อให้องค์กรธุรกิจยังคงเดินหน้าต่อไปได้อย่างยั่งยืนจึงสอดคล้องกับผลวิจัยของ สานิตย์ หนูนิล (2564) ที่พบว่าปัจจัยด้านนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมมีอิทธิพลทางบวกต่อการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ดังนั้นความสำเร็จที่ยั่งยืนขององค์กรไม่ได้เกิดจากการทำให้ธุรกิจได้กำไรสูงสุด เพราะกำไรสูงสุดเพียงอย่างเดียวทำได้เพียงแค่ทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จในระยะสั้นเท่านั้นแต่ความสำเร็จที่ยั่งยืนเป็นผลของความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจที่ได้รับการยอมรับจากสังคม (ชินกมล สิบบางหว่า, 2561)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1. ผลวิจัยจากความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างผู้ถือหุ้น กับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมพบว่า การถือหุ้นโดยชาวต่างชาติ (FOROWN) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นว่าการที่บริษัทมีผู้ถือหุ้นชาวต่างชาติอาจมีส่วนในการส่งเสริมให้องค์กรปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมไม่เพียงพอเพราะฉะนั้นนักลงทุนไม่สามารถนำเอา

ข้อมูลการถือหุ้นของชาวต่างชาติมาตัดสินการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กรได้

1.2. ผลวิจัยจากความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบคณะกรรมการ กับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมพบว่าสัดส่วนของกรรมการที่ถือหุ้นในบริษัท (SHARE) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และสัดส่วนของกรรมการที่เป็นผู้บริหาร (EXDIR) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นว่าการที่กรรมการที่ถือหุ้นในบริษัทมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ในการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ และควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบาย ในส่วนของกรรมการที่เป็นผู้บริหารอาจไม่สามารถควบคุมการกำหนดงานในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ดีเท่ากรรมการบริษัทเนื่องจากกรรมการที่เป็นผู้บริหารต้องบริหารและควบคุมการดำเนินงานถึงสองหน้าที่ในเวลาเดียวกันจึงอาจทำให้ประสิทธิภาพในการดำเนินงานไม่เทียบเท่ากรรมการบริษัทเพียงอย่างเดียว ดังนั้นจากผลการวิจัยทำให้นักลงทุนสามารถนำเอาข้อมูลเพียงเรื่องของสัดส่วนของกรรมการที่ถือหุ้นในบริษัทมาเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจลงทุนได้เพียงอย่างเดียว

1.3. ผลวิจัยจากการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งหมด 8 หมวดพบว่าบริษัทโดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเพียงร้อยละ 54.99 โดยบริษัทส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับด้านการต่อต้านทุจริตและคอร์รัปชัน รองลงมาคือด้านการเคารพสิทธิมนุษยชน และด้านปฏิบัติแรงงานด้วยความเป็นธรรม ส่วนด้านที่บริษัทโดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม ดังนั้นบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เอ็ม เอ ไอ (MAI) รวมถึงบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เอ็ม เอ ไอ (MAI) ควรให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยมีผู้ถือหุ้น และคณะกรรมการของบริษัทมีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ รวมถึงควบคุมการดำเนินงานเพื่อเป็นตัวช่วยในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้มีส่วนได้เสีย ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (กลต.) ควรให้การส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยฉบับนี้ได้ทำการศึกษาถึงโครงสร้างผู้ถือ และองค์ประกอบคณะกรรมการ กับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ โดยใช้ตัววัดดัชนีด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยอ้างอิงจากข้อปฏิบัติที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้จัดทำเป็นแนวทางสำหรับบริษัทที่จดทะเบียนและองค์กรธุรกิจทั่วไป ซึ่งตัววัดดัชนีด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งหมด 8 หมวดประกอบด้วย การประกอบกิจการด้วยความเป็นธรรม การต่อต้านการทุจริต การเคารพสิทธิมนุษยชน การปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค การร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อม นวัตกรรม และการเผยแพร่ข่าวสาร ซึ่งไม่ได้รวมการกำกับดูแลกิจการที่ดีเข้าไปในตัววัดที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไปอาจจะศึกษาในกลุ่มบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่กว่ากลุ่มบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ รวมถึงอาจมีการเพิ่มประเด็นในการศึกษาเรื่องของการกำกับดูแลกิจการจะทำให้เห็นถึงภาพรวมของการปฏิบัตินโยบายด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกกร บริบูรณ์ และ ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดเผยข้อมูลบัญชีสิ่งแวดล้อมของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(2), 305-317.
- กนกกาญจน์ มาละวรรณ. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะกรรมการกลุ่มความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนามาตรฐานการเรียนการสอนและการวิจัยด้านบริหารธุรกิจแห่งประเทศไทย. (2555). แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ (พิมพ์ครั้งที่ 1). <https://www.setsustainability.com/download/j29bgqeslyki7tw>
- จักรวดี ขอบพิเชียร. (2557). ผลกระทบของการดำเนินธุรกิจเป็นกลุ่มบริษัทในเครือที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการกำกับดูแลกิจการและการเปิดเผยข้อมูลภาคสมัครใจในรายงานประจำปีเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิทยาการจัดการ*, 1(1), 85-107.
- ชลินธร ฐัจฉา. (2551). ความสัมพันธ์ระหว่างการรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมและองค์ประกอบของคณะกรรมการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชื่นกมล สิบบางหว่า. (2561). การบัญชีสังคมและความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีต่อความยั่งยืนของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 10(1), 248-258.
- ณิชาวรรณ วิชัยดิษฐ์. (2555). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดลยา ไชยวงศ์, ทัดพงศ์ อวิโรธนานนท์, และ สัตยา ดันจันทรพงศ์. (2562). อิทธิพลของคณะกรรมการบริษัทที่มีต่อการเปิดเผยข้อมูลรายงานความยั่งยืนของบริษัทจดทะเบียนไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 13(3), 76-90.
- นริรัตน์ สันธยาดี, พรชัย ถาวรานนท์, และ สุกิจ กิตติบุญญานนท์. (2563). คู่มือการพัฒนาธุรกิจเพื่อความยั่งยืนสำหรับบริษัทจดทะเบียน (พิมพ์ครั้งที่ 1). <https://www.setsustainability.com/download/32jt9usirmoqa7w>
- นฤมล สิทธิเดช. (2556). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมในรายงานประจำปี: กรณีศึกษาบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นวพร พงษ์ตันตกุล. (2546). *โครงสร้างการเป็นเจ้าของและคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เนตรชนก พลุชชาติ. (2563). *กลยุทธ์การสื่อสารขององค์กรผ่านกิจกรรมเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยรังสิต.

- บุษบงกช บุญกุลศล. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของคณะกรรมการบริษัท และการเปิดเผยความรับผิดชอบต่อสังคมกับคุณภาพกำไร [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พัชรภรณ์ เกลียวแก้ว. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างความเป็นเจ้าของกับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. (2563, 4 กรกฎาคม). โฉมหน้า CSR หลังโควิด. กรุงเทพฯธุรกิจ. <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/650600>
- ศุภกัญญา ห้วยผัด. (2550). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม และการกำกับดูแลกิจการที่ดีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- सानิตย์ หนูนิล. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ในช่วงวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019: กรณีศึกษาขององค์กรภาคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารวิทยาการจัดการ*, 8(1), 17-38.
- สิรินาฏ นาคเลิศ. (2558). อิทธิพลของลักษณะเฉพาะกิจการบนความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีกรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุธิรา ลิ้มรสเจริญ, ประกายแสง แสงอรุณ, และ มัทนชัย สุทธิพันธุ์. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะคณะกรรมการและการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม:กรณีศึกษาบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอในประเทศไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 16(1), 118-139.
- สุภลักษณ์ มานิตศรีศักดิ์. (2556). การกำกับดูแลกิจการที่ดีกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรพรรณ ไบดิน. (2558). ความสัมพันธ์ของโครงสร้างผู้ถือหุ้น องค์ประกอบคณะกรรมการ และการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร:กรณีศึกษาของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อลิศรา ผลาวรรณ. (2547). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของบริษัทกับระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis*. Pearson Education, New Jersey.